

ZNANSTVENI KOLOKVIJ U ČAST VLADIMIRA P. GOSSA, MATICA HRVATSKA, ZAGREB, 22. OŽUJKA

U čast Velikom Glošcu

Od posebne su važnosti Gossova istraživanja u vezi s pitanjima tipologije i kronologije starohrvatske umjetnosti, odnosa skulpture i arhitekture predromaničkog i romaničkog razdoblja te problematikom kulturnog krajolika kao fizičkog i duhovnog prostora

Piše Karla Despot

Da je zanimanje za proučavanje srednjovjekovnog povijesno-umjetničkog naslijeđa u Hrvatskoj itekako živo, posvjedočio je nedavno održan simpozij u čast profesora emeritusa Vladimira P. Gossa – uvaženoga povjesničara umjetnosti, znanstvenika i književnika, čija su ljubav prema struci i neumorna predanost rasvjetljavanju problematike nacionalne kulturne baštine pripremile put brojnim uglednim znanstvenicima mlađe generacije. Izlagači okupljeni u Dvorani Jure Petričevića Matice hrvatske 22. ožujka predstavili su 18 inovativnih radova koji interdisciplinarnošću i tematikom evociraju težnje profesora Gossa ka cjelovitijem razumijevanju razvoja likovnog jezika ranoga srednjovjekovlja u europskom kulturološkom kontekstu.

Transatlantska putešestvija

Vladimir Peter Goss (Vladimir Gvozdanović) rođen je 1942. u Zagrebu, gdje je završio klasičnu gimnaziju i 1966. na Filozofskom fakultetu diplomirao studije engleskog jezika i povijesti umjetnosti. Plodonosnu znanstvenu karijeru nagovijestio je magistrskom temom *Vinodolski teritorij i njegova prostorna organizacija*, koja srednjovjekovno društvo na području Vinodola smješta u kontekst europskih društvenih i gospodarskih mijena. Doktorirao je 1972. na Cornell University u Ithaci (New York) s tezom o predromaničkom i romaničkom graditeljstvu u Hrvatskoj (*Pre-Romanesque and Early Romanesque Architecture in Croatia*). Radio je kao profesor povijesti umjetnosti na Sveučilištu Michigan te gostujući profesor na University of North Carolina, Appalachian State University, Duke University i University of Tel-Aviv. Nakon povratka u Hrvatsku predavao je na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu, surađivao s Institutom za društvena istraživanja Ivo Pilar, da bi od 2003. pa sve do umirovljenja 2012. bio zaposlen kao redoviti profesor na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Rijeci. Za izniman doprinos na polju znanstvenog i pedagoškog rada Sveučilište u Rijeci dodijelilo mu je 2015. počasno zvanje i titulu *professor emeritus*.

Gossovu bibliografiju krase niz izvrsnih knjiga, od kojih su neke prevedene na en-

gleski, znanstvenih radova i studija te književnih djela i novinskih članaka. Iskustvo svojevrstne diplomacije u promoviranju hrvatskih interesa i spomeničke baštine u Americi pretočio je u knjige *Washingtonska fronta* (1994) i *Dayton* (1999). Memoarska djela objavljuje pod naslovom *S obje strane Oceana* (2001) te *Veliki Glošac* (2017). Gossov književni opus čine i kratke priče, pripovijetke i romani kao što su *Antigonin dnevnik* (1993), *Nada* (1996), *Nagodba* (2002), *Moj prijatelj Fritz* (2006), *Panonac* (2007) te poetska zbirka *Glista u epruveti* (2014).

Romanika na prostoru između Save i Drave

Od posebne su važnosti njegove studije iz tipologije i kronologije starohrvatske umjetnosti, odnosa između skulpture i arhitekture predromaničkog i romaničkog razdoblja te problematike kulturnog krajolika kao fizičkog i duhovnog prostora, uvjetovana čovjekovim djelovanjem. Izniman doprinos Vladimira Gossa ogleda se u intenzivnom bavljenju prostorom između Save i Drave, što je usmjerilo pozornost javnosti na važan, ali nedovoljno istražen dio hrvatskoga srednjovjekovlja i što je rezultiralo izložbom te monografijom *Stotinu kameničica izgubljenog raja. Romanička skulptura u muzejima i zbirkama između Save i Drave* (2007).

Goss je bio član organizacijskog odbora europskog izložbeno-znanstvenog projekta *Sigismundus rex et imperator* (Luksemburg-Budimpešta, 2006), koordinator za Hrvatsku projekta Europske komisije *Cradles of European Culture* (2008-2012) te nositelj projekta *Romanika u međuriječju Save i Drave i europska kultura* (2004-2013). Njegov svekoliki doprinos tumačenju hrvatske kulturne i umjetničke baštine kao jednakovrijedne sastavnice europske kulturne povijesti okrunjen je 2023. godine nagradom Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske za životno djelo koja nosi ime Radovana Ivančevića.

Kolokvij i izlaganja

Dostignućima znanstvenog i nastavnog djelovanja Vladimira Gossa svojim su sudjelovanjem na kolokviu došli odati počast brojni kolege i prijatelji koje je svojim primjerom potaknuo na nova istraživanja i strast prema struci te ohrabrio u iznošenju vlastitih stavova. Okupio ih je potpredsjednik MH Damir Zorić koji je organizirao i moderirao simpozij. Uz potpredsjednika Zorića, skup su moderirali Dino Milinović, pročelnik Odjela za likovne umjetnosti MH, Jelena Gazivoda, tajnica Organizacijskog odbora skupa i Goran Jakovljević, arheolog.

Marina Vicelja-Matijašić s Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Rijeci izlaganje je naslovlila *Mit, umjetnost, povijest*. Na tragu dugogodišnjega promišljanja Vladimira Gossa o procesu nastanka likovnih jezika ukratko se osvrnula na specifičan pristup istraživanju kulturne baštine kao odraza ili konstrukta kulturnog prostora i identiteta, demonstrirajući takav pristup

Vladimir Peter Goss

na primjeru starohrvatskog pletera. Katari-na Botić s Instituta za arheologiju u Zagrebu govorila je o dvojstvu i dvojnosti kulturnih krajolika, prostora i ritualno-duhovnih tradicija u pretpovijesnim kulturama, pozivajući se na teorijska razmatranja Vladimira Gossa o prostoru i kulturnim krajolicima.

O utjecaju zapadnog i istočnog kršćanstva na prisutnost specifičnih predmeta osobne pobožnosti na području srednjovjekovne Hrvatske i susjednih joj Sklavlinija govorila je Maja Petrinc iz Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, a Gordan Ravančić iz Hrvatskog instituta za povijest istaknuo je važnost Gossova magistarskog rada i bavljenja Vinodolom kao jednog od prvih interdisciplinarnih istraživanja u čijem je središtu geografska i povijesna datost prostora.

Mirja Jarak s Odsjeka za arheologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu obrađuje problematiku interpretacije „vladarskih“ crkava iz predromaničke skupine te komparativnu analizu starohrvatske arhitekture u kontekstu europske predromanike, čemu je Vladimir Goss dao velik doprinos. Vlasta Begović Dvoržak s Instituta za arheologiju predstavila je kontinuitet važnosti Brijuna kroz društvenu, stratešku i trgovačku ulogu obrađujući fenomen *Maritimne vile* u radu s Ivančicom Dvoržak Schunk. Istraživački interes za crkvu sv. Marije Magdalene koju je profesor Goss u nizu radova uspješno smjestio unutar srednjoeuropskog kulturno-umjetničkog kruga, a koji je rezultirao uvrštavanjem Čazme na kartu kulturne rute Vijeća Europe Transromanica, prezentirala je Maja Cepetić Rogić iz Gradskog muzeja Čazma. Ivana Peškan (Konzervatorski odjel u Varaždinu) i Vesna Pascuttini-Juraga (Konzervatorski odjel u Varaždinu) predstavile su nova otkrića i doprinose dosadašnjim saznanjima o srednjovjekovnoj arhitekturi, kamenoj plastici i arhitektonskoj dekoraciji u Varaždinu i okolici. Iva Papić iz Konzervatorskog odjela u Os-

jeku donijela je prikaz zapuštenih i skrivenih baranjskih spomenika – čuvara identiteta, po kojemu je selo ili *slavenski rus* kako ga naziva profesor Goss, živi muzej kolektivne prošlosti.

Duško Čikara iz Hrvatskog restauratorskog zavoda iznio je hipotezu o romaničko-gotičkoj prioriji u okviru franjevačkog samostana u Iloku, kao potencijalno najstarijoj poznatoj cjelovito zidanoj građevini u kontinentalnoj Hrvatskoj, dok je Mladen Houška u *Prilozima za povijest Dvora Paukovec* iznio nedovoljno poznata, ali izvanredno zanimljiva saznanja o sudbini dvorca i njegovih vlasnika. U *Novim prilozima za poznavanje srednjovjekovnog gradišta Gudovac – Gradina kraj Bjelovara* Goran Jakovljević analizira skupinu umjetničkih predmeta nazvanih *pečnjacima* čija netipična ikonografija upućuje na doticaje sa zapadnim ranosrednjovjekovnim krugom i francuskom književnošću 12. stoljeća. Mladen Perušić govorio je o terenskim istraživanjima starih gradova i utvrda u Hrvatskoj, pod vodstvom Sene Sekulić Gvozdanović, u kojima je osobno sudjelovao, zajedno s Vladimirom Gossum. Danko Dujmović i Nikolina Belošević s Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci pozabavio se analizom ulomaka ranosrednjovjekovne skulpture iz Siska, koja je pomogla boljem razumijevanju ranosrednjovjekovne skulpture kontinentalne Hrvatske.

Krasanka Majer Jurišić (Hrvatski restauratorski zavod) i Jelena Stinčić Glagolić (Konzervatorski odjel u Sisku) za temu su odabrale prikaz, te tipologiju i morfologiju brojnih crkava na području uz rijeke Savu i Kupu kod Siska, koje su obilježile vrijeme 18. stoljeća. Ivana Ježić govorila je o važnosti likovnog jezika i umjetničke baštine u odgoju i obrazovanju djece i mladih, poglavito učenika s teškoćama, a Vjekoslav Jukić o ključnoj ulozi umjetnosti u procesu globalne dekarbonizacije. Lidija Bajuk s Instituta za etnologiju i folkloristiku dovela je hrvatske paraliturgijske obrede u izravnu vezu s antičkim misterijima, prepoznajući u njihovoj isprepletenosti potencijalni dokaz o najstarijem sloju hrvatskoga duhovnog naslijeđa.

Ovaj sažeti prikaz izloženih tema vjerno odražava širok raspon istraživačkih interesa Vladimira P. Gossa i vrijednih spoznaja kojima nas je zadužio. Okosnica je njegova znanstvenog rada ranosrednjovjekovna umjetnost povijesnoga hrvatskog prostora, čijem je sagledavanju i interpretaciji nerijetko pristupao pionirski, nudeći drukčije perspektive, katkad protivne ustaljenim tezama, potičući rasprave o „rubnim“, nedovoljno obrađenim temama naše baštine, spajajući naizgled nespojivo. Naposljetku, a to je vjerojatno i najvažnije, kritičkim promišljanjem o utjecaju čovjeka na ambijent koji ga okružuje sve nas je pozvao da budemo svjesni vlastite odgovornosti u zaštiti kulturnog naslijeđa koje nam je povjeren.